

En gård i Stagstrup - dens historie og beboere gennem tiderne

Fotografi af Aagaard 1920 (farvelagt af den kendte "gårdmaler" Anton Jensen)

I den sydlige ende af den oprindelige Stagstrup landsby midt i Thy ligger min fødegård ”Ågård”. Som landbrugskandidat Jespersen skriver i sit værk ”Danske Gaarde i Tekst og Billeder” fra 1924: ”... den ligger smukt paa en Skraaning mod Øst, omgivet af kønne Haveanlæg”.

Jeg har tidligere i min artikel i ”Historisk årbog for Thy og Vester Hanherred” 2006 beskrevet landsbyen Stagstrups historie, og her kommer så beretningen om selve gården og dens beboere gennem tiderne - baseret på det, jeg har kunnet finde i de forskellige historiske kilder - og på mundtlige overleveringer fra min familie. Jeg har desuden ind imellem medtaget nogle mere generelle oplysninger om bondens vilkår gennem tiderne.

Hvor længe har der ligget en gård her? Ifølge Trap Danmark findes navnet ”Stagstrup” nævnt helt tilbage til år 1474. Kulturarvsstyrelsen har desuden registreret en hel del oltidsfund omkring gården - bl.a. blev der ved en udgravnning i 2003 lige sydøst for ”Ågård” fundet rester af en større jernalder-bebyggelse, så det er sandsynligt, at der har ligget en gård her meget langt tilbage i tiden.

Som nævnt nedenfor har gården tilsyneladende hele tiden ligget på næsten samme sted - og var bl.a. en af de få gårde i Stagstrup, der ikke blev flyttet efter udskiftningen i 1789 - se nedenfor.

1664

Første gang, jeg har fundet gården nævnt, er i den såkaldte ”Amtsstuematrikel” fra 1664:

ogsaa af Eijller Jacobsens Jordegods.

1Grd. Niels Lauritzen.

11 Tdr. Hartkorn

Den årlige landgilde (fæsteafgift) var angivet til:

VIII Td. Biug(byg).

II Pund Smør.

I Svin.

I Fæenød (ungkreatur).

I Lamb.

I Gaas

II Høns.

IIII snes Aal

VIII Td. Arre. (havre /blandsæd)

Af landgilden kan man se, at gården også allerede dengang blev drevet som et blandet landbrug. Der var øbenbart også ål i åen.

Det var iøvrigt den gård i Stagstrup by, der i 1664 betalte den største landgilde - selv om ”Stagstrup Annexkirkegård” også på dette tidspunkt faktisk må have været større - se f.eks. min artikel i ”Historisk årbog for Thy og Vester Hanherred” 2006. I den modelbog for ”Staustrup Bye” fra 1682, der var et af forarbejderne til den nye 1688-matrikel - hvor hartkornet nu var direkte baseret på jordens bonitet (frugtbarhed) - var hartkornet da også takseret til 8,4,0,1,-, mens hartkornet for ”Annexgaarden” var takseret til 9,6,1,2,1.

Eiler Jacobsen ejede på den tid en del jordegods i Thy og står i 1664 matriklen bl.a. som ejer af gården ”Nordentoft”, som hans mor havde overtaget som underpant fra Kronen i 1659. Se

f.eks. "Historisk Årbog for Thy og Vester Hanherred" 1975. I 1664 ejede Eiler Jacobsen dog tilsvneladende ikke flere gårde i selve Stagstrup by.

Jeg har desværre ikke kunnet finde mere detaljerede oplysninger om Eiler Jacobsens jordegods i Thy - og har derfor endnu ikke fundet ud af, om gården faktisk var en del af det krongods under Vestervig Kloster, som Chr. IV havde pantsat til Eiler Jacobsens far, den kendte borgmester Jacob Madsen på Christianshavn, og som Jacob Madsens arvinger senere overtog. Til dette gods hørte som ovenfor nævnt bl.a. "Nordentoft" og også "Gyrupgaard" i Sønderhå. Jacob Madsen købte iøvrigt også Børsen af Chr. IV i 1648. I 1669 solgte Jacob Madsens enke Karen Eilertsdatter igen Børsen til Frederik III for 50.000 Rdlr, men da han også manglede penge, overtog Karen Eilertsdatter i stedet noget mere krongods på Fyn og i Jylland svarende til alt 1.002 tdr. hartkorn.

Det er begrænset, hvad jeg har kunnet finde om Niels Lauritzen i de forskellige kilder. Ifølge Stagstrup kirkebog var han gift med en Kirsten Christensdatter. 2 af Niels Lauritzens børn blev begravet samtidig 7. januar 1680. Kirsten Christensdatter blev begravet 24. april 1694 i Stagstrup, 51 år, 5 måneder og 2 dage gammel. I tingbøgerne fra Hundborg Herred er der i den samme periode et par gange i arvesager omtalt en Niels Lauritzen fra Stagstrup, og bl.a. ved sammenligning med fadderne til hans børn kan man se, at der formodentlig er tale om den samme person. Han kunne godt være søn af den Laurits Jensen, der døde i Stagstrup i 1655, og som muligvis igen var søn af den Jens Lauritzen, der var gift med en Maren Jensdatter - og som i juli måned 1605 fik stadfæstelsesbrev på livstid på Stagstrup kirkes anpart af korstiendet: 14 pund byg og 6 pund havre. Jens Lauritzen var i første halvdel af 1600-tallet fæster af en gård i Stagstrup, der ifølge 1664-matriklen tilhørte "Irup" og havde et hartkorn på 6,5,0,0.

I 1664 var der iøvrigt et par gårde i Stagstrup, der var ejet af Mogens Rosenkrantz, der på den tid ejede en hel del gods i Ringkøbing amt.

Man kan desværre kun gætte på, hvordan gården så ud i 1664, hvor jeg første gang finder den omtalt, men der var givetvis tale om en såkaldt parallelgård.

På det ældste detaljerede kort over Stagstrup (et udskiftningskort fra 1788) kan man se, at gården på dette tidspunkt var bygget som en parallelgård - en byggestil, der var typisk for Himmerland og egnene nord for Limfjorden (se f.eks. "Landet mod nordvest" fra 1947), og hvor specielt de tidlige stuehuses indretning mindede en hel del om jernalderens langhuse. I yngre jernalder begyndte man iøvrigt også at bygge fritliggende længer ved siden af de oprindelige langhuse.

Typisk parallelgård fra Thy (efter R. Meijborg)

1688

Ifølge en renskrift fra 1690 af Chr. V's 1688-matrikel er gården nu ejet af herregården "Irup", der ifølge matriklen på dette tidspunkt ejede de fleste andre gårde i Stagstrup. Dette skyldes givetvis, at ejeren af Irup, landsdommer Chr. Helverskov, i 1688 havde købt "Øland".

Gården har fået matrikel nr. 19, og det nye hartkorn er angivet til 9,0,1,1,- (det gamle hartkorn er samtidig angivet til 11,0,0,0).

Fæsteren er stadig Niels Laustsen (Lauritzen). I en næsten samtidig kopi af 1688-matriklen er navnet imidlertid streget ud, og fæstet af gården er åbenbart overtaget af en Peder Nielsen. Denne Peder Nielsen er formodentlig ham, hvis kone Kirsten Andersdatter døde i 1707, 47 år gammel.

1710

I en opdatering af 1688-matriklen fra ca. 1710 er det en Niels Christensen, der er fæster af gården, der nu angives som tilhørende herregården "Øland", selv om det i 1710 stadig var Chr. Helverskov på "Irup", der også ejede "Øland". Hartkornet er stadig anført til 9,0,1,1.

Desværre er Stagstrups kirkebog for den pågældende periode i en temmelig dårlig stand, så det har ikke været muligt at finde ret mange oplysninger om Niels Christensen. Hans hustru, Maren Lauridsdatter døde i 1737 (49 år gammel), og han døde selv i 1739 (71 år gammel).

1748

I en indberetning om kvægpesten fra 1748-49 - se "Historisk Årbog for Thy og Vester Hanherred" 1933 - er det stadig "Øland", der ejer gården. Fæsteren hedder nu Jacob Christensen, og hartkornet er stadig 9,0,1,1. Gården mistede i alt 8 kreaturer som følge af kvægpesten. Jacob Christensen døde i 1766, 57 år gammel.

Desværre er Ølands godsarkiver for tiden op til ca. 1795 gået tabt, så jeg har ikke kunnet finde flere detaljer fra den pågældende periode.

1788

Næste gang, jeg har fundet gården omtalt, er i forbindelse med den såkaldte udskiftning i Stagstrup, hvor hver gård fik tildelt et sammenhængende stykke jord. Før udskiftningen havde hver gård nemlig sin egen lille del af hver af de forskellige marker i landsbyen i lighed med de fleste andre steder i landet. Samtidig kunne man få støtte til en eventuel udflytning af gårdens bygninger i forbindelse med udskiftningen. Denne udskiftning skete for Stagstrups vedkommende i 1788/89 - se f.eks. min artikel i "Historisk årbog for Thy og Vester Hanherred" 2006.

Af udskiftningsprotokollen fremgår det, at gården, som var mærket "nr. 16" på udskiftningskortet, på dette tidspunkt stadig hørte til Ølands bøndergods, og at det var den daværende ejer, cancelliråd Lillelund, der bl.a. repræsenterede sin fæster Søren (Sørensen) Sinnerup i gården nr. 16.

Søren Sørensen Sinnerup, der var født i Visby i juli 1748, og hans kone Anne Marie Pedersdatter Lang må være flyttet til Stagstrup omkring 1778-79, fordi det første barn, hvis fødsel man finder i Stagstrup kirkebog, er Karen, der var hjemmedøbt 18. juli 1779.

Søren Sinnerups kone var født i Visby i 1747 som datter af sognedegn Marius Peder (Petrus) Lang i Visby-Heltborg sogn og hans anden hustru Rebecca Michelsdatter (se bl.a. "Historisk Årbog for Thy og Vester Hanherred" 1918). Rebecca Michelsdatter blev iøvrigt begravet i Stagstrup den 21. marts 1786, 82 år gammel.

Søren Sinnerups yngre halvbror, Lars Christensen Sinnerup, flyttede iøvrigt til Stagstrup ca. samtidig. Han var fæster af gården "Kirkegaard" - gammel matrikel nr. 1 (ny matrikel nr. 14 nord/nordvest for kirken) med et hartkorn på 6,3,0,0, som også tilhørte "Øland", og han købte senere bl.a. sin egen gård til selveje.

Efter udskiftningen omfattede gården de senere matrikler nr. 4, 5b, 5g, 5h og 60 (se nedenfor). Matrikel nr. 60 var en del af den engjord lige på den anden side af landevejen mellem Thisted og Oddesund, som fra gammel tid havde heddet "Klammeri" - givetvis knyttet til sagnet om de nærliggende "Klammeri"-høje.

I en hartkornsspecifikation fra 1788 for Vestervig Amt, Hassing herred, er gårdens hartkorn reduceret til 9,0,0,0.

Herefter bliver det meget nemmere at følge gårdens beboere bl.a. i de regelmæssige folketællinger fra 1787 og frem, og da gården blev købt fri i 1796, se nedenfor, kan man også følge de forskellige ejere i Hassing-Refs Herreds skøde- og panteprotokoller.

24. juli 1794 begraves Søren Sinnerup i Stagstrup "*i sin alders 47. Aar*".

Enken forsøgte i første omgang selv at føre gården videre. I en jordebog for Øland fra 1795 finder man således følgende:

Stagstrup Sogn og Bye

Mat. No. 19, Hartkorn 9,-,-

Søren Sindrups Enke

Den aarlige Afgift (landgilden): 8 Tdr. Byg

Hoveri: Forretter fuld 1/2 Plougs Hoveri baade i Markarbejde og ald slags Pligtarbejde.

Om hoveriet på godserne i Thy kan man bl.a. læse i "Historisk Årbog for Thy og Vester Hanherred" 1941.

1796

30. april 1796 købte Anne Marie Pedersdatter Lang gården for 900 Rdlr af den daværende ejer af "Øland", rådmand Hans Peter Ingerslev fra Århus, som var ved at sælge al bøndergodset hørende til "Øland". Da en enke på den tid ikke kunne handle fast ejendom alene, havde hun iøvrigt medbragt en såkaldt "*laugværge*" (lavværge), nemlig Søren Espersen fra Skyum.

Stagstrup kirkebog 1797:

*11 Feb blev Laust Pedersen Dybdahl og Anne Marie Pedersdatter Lang
- Søren Sinnerups Enke – gift i Stagstrup Kirke.*

*Trolovede 13 Dec 1796. Forlovere Thomas Dybdahl, Brudgommens Broder og Lars Sinnerup,
Brudens Svogger.*

Lauridz Pedersen Dybdahl blev døbt palmesøndag 1755 i Skyum som søn af Peder (Lauridsen) Dybdal og Anna Thomasdatter fra gården "Dybdahl" i Skyum sogn. Ifølge folketællingen i 1787 var Laust Pedersen på dette tidspunkt ugift og ladefoged på "Øland".

Ægteskabet mellem Anna Marie Pedersdatter Lang og Laust (Lars/Lauridz) Dybdahl varede imidlertid ikke længe, for allerede samme år (1797) finder vi i Stagstrup kirkebog:

24 May 1797 begravedes Laust Dybdals Hustrue af Stagstrup Anne Marie Lang i hendes alders 48. Aar.

Dødsårsagen angives til "grasserende Sprinbler" (plettyfus).

Af Hassing-Refs herreds skifteprotokol fremgår det, at der var skifte efter Anne Marie Pedersdatter allerede 17. maj 1797, altså før hun var begravet. Af skifteprotokollen fremgår også, at manden ligger meget syg, og man ikke ved, om han vil overleve, så han var formodentlig også blevet smittet med plettyfus. I skifteprotokollen angives Søren Sørensen Sindrup og Lars Dybdahl som arvinger.

Lars Dybdahl overlevede imidlertid, og kort tid efter konens død lånte han 800 Rdlr (med 1. prioritets pant i gården) af Chr. Larsen Winther i Koldbyegaard - formodentlig på grund af Søren Sørensen Sindrups arvelod. Chr. Larsen Winther, der oprindelig var købmand i Thisted, havde ejet "Øland" fra 1789 til 1795 og ejede i 1797 bl.a. også "Gjerupgaard".

Af folketællingen i 1801 fremgår det, at Lars Dybdahl nu har giftet sig igen med en Maren Sørens datter. Han kan ikke have haft særlig mange dyr på gården på dette tidspunkt, da han klarede sig med en 14-årig tjenestedreng som eneste medhjælp. Han havde også en ekstra beskæftigelse som "Præstens medhjælp".

27. april 1806 frikøbte Lars Dybdahl sammen med en del andre selvejere i Stagstrup kirke tienden ved hjælp af et fælles lån med solidarisk hæftelse på i alt 4800 Rdlr i "Den almindelige Enkekasse".

Ny matrikel

De hartkornsspecifikationer, der var udarbejdet i forbindelse med Chr. V's matrikel i 1688 (og som specielt udgjorde beskatningsgrundlaget for al dyrket jord), var blevet forældede i forbindelse med udskiftningen af jorden, og i 1802 blev det besluttet at lave en ny matrikulering baseret på nye arealbestemmelser og samtidig vurdering af jordens bonitet.

Opmålingsarbejdet startede ca. 1806 og var først afsluttet omkring 1826. Først i 1840 blev det så bestemt, at den nye matrikel skulle træde i kraft pr. 1. januar 1844.

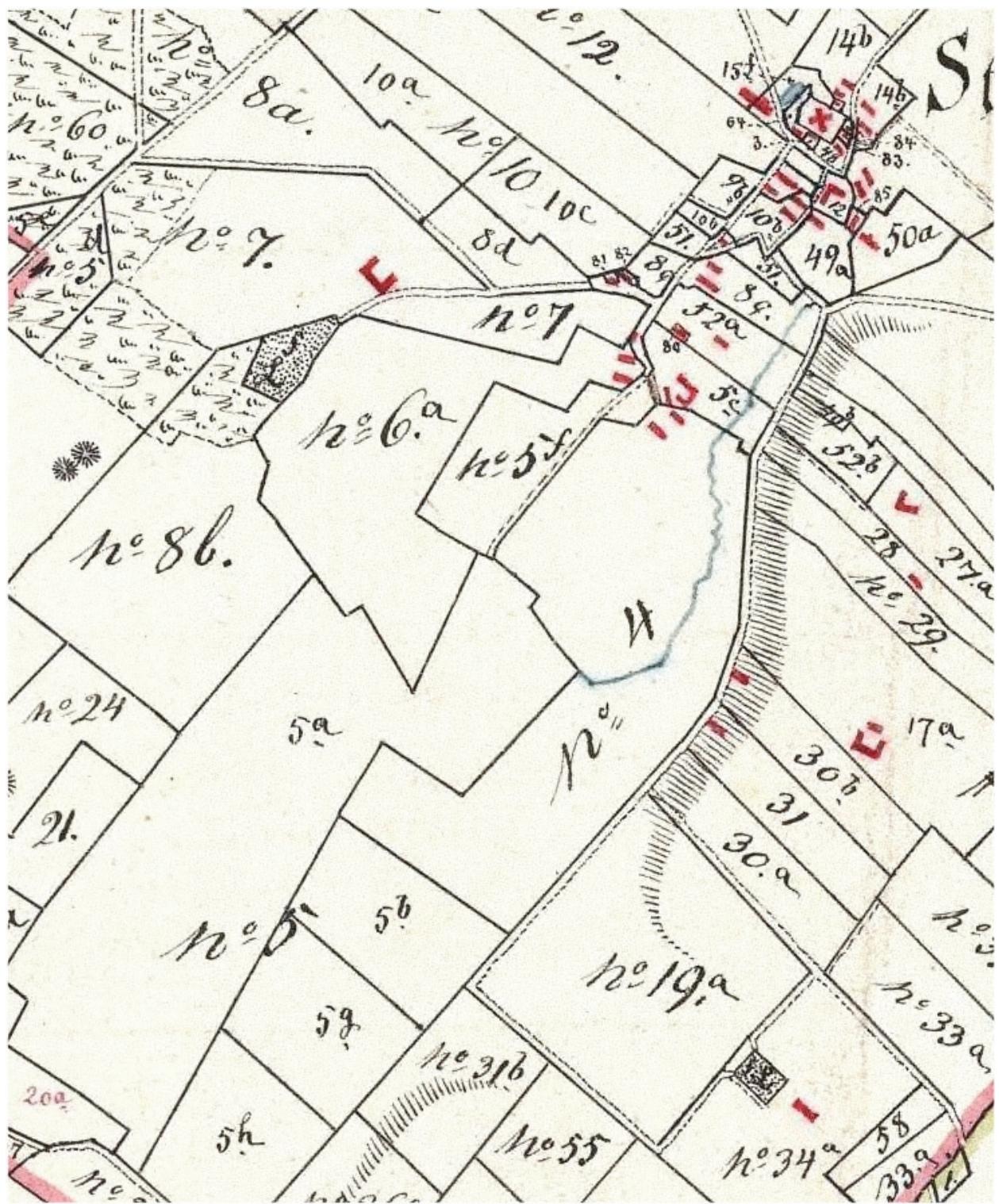
I forbindelse med den nye 1844-matrikel blev der opmålt et helt nyt matrikelkort for Stagstrup by i august 1814:

Man kan af det lille udsnit se, at gården da stadig var en parallelgård med 2 længer – og på kortet kan man også se, at der hørte en forholdsvis stor have til gården (formodentlig med både frugtræer og køkkenhave).

Bemærk

På grund af de temmelig mange udstyknings, der skete i Stagstrup i disse år, vil jeg i den følgende del udelukkende referere til det udsnit af en samtidig kopi af det originale matrikelkort for Stagstrup by, der er vist nedenfor.

Lars Dybdahl handlede også med jord og ejede således en overgang bl.a. ny matrikel nr. 17(a+b). I 1810 solgte han iøvrigt matrikel nr. 60 (se ovenfor) til Jens Munkholm i Skyum.

I forbindelse med Englandskrigene 1807-14, hvor Danmarks internationale handel brød sammen, gav de heraf følgende prisfald på landbrugsprodukterne og den samtidige inflation problemer for langt de fleste selvejere og jordbesiddere. Den danske stat gik reelt bankerot i 1813, og man oprettede med "Forordningen af 5. januar 1813" den nye Rigsbank med følgende økonomiske grundlag i form af en slags engangs-skat (så der var dækning for udstedelsen af de nye "Rigsbankdalere"):

"en Fordring af Sex Procent, i rede Sølv, af alle faste, urørlige Eiendommes Værdie i Kongens Riger (og Hertugdømmer). Saalænge denne Fordring ikke er betalt, har Banken for samme første prioritets Panteret fremfor al nu eller herefter derpaa hæftende Gield, endog fremfor Kgl. Skatter og Afgifter".

Lars Dybdahls "bidrag" til Rigsbanken var en 1. prioritets 6,5% panteobligation på 800 Rigsbankdaler, der blev tinglyst 8. juli 1813 – svarende til en ejendomsværdi på 13.333 Rigsbankdaler - hvilket igen viser noget om den reelle inflation i 1813.

1817

I 1817 tager han et lån i "Thisted Overformynderie" på ialt 1500 Rbd N.V. ("Navne Værdie"):

Jeg undertegnede Laurs Pedersen Dybdahl, Selvejer Gaardmand i Stagstrup Sogn og Bye, gør witterligt at hawe i dette Aars Juni Termin bekommet til laans af Thisted Byes Overformynderie den Summa 1500 Rbd N.V., som tilhører Nedstaaende Myndlinger nemlig: a) Kiøbmand Hans Winthers Børn Christian Larsen, Jens, Theodor Thomas og Eleonore Marie 533 Rbd: 32 RS er N:V 1000 Rbd og b) Bygmester Høeghs Børn: Hans Jørgen Christian, Christian Larsen Winther, Ane Cathrine og Marie Elisabeth 266 Rbd: 64 RS er N:V: 500rbd - Tilsammen anførte Summa 1500 Rbd N:V: af hvilken Capital Et tusinde fem Hundrede Rigsbankdaler.....

Pengene går altså direkte til arvingerne efter hans største kreditorer. Man kan også se, at der i 1817 ikke var nogen særlig god overensstemmelse mellem Rigsbankdaler RS ("Rede Sølv") og Rigsbankdaler seddelpenge ("N.V.").

Han sælger samtidig gården 18. juli 1817 til naboen Jens Simonsen for 3100 Rbd. N.V.. På det tidspunkt omfattede gården kun matrikel nr. 4 med et hartkorn på 4,2,3,½.

27. oktober 1822 dør enkemand Laurs Pedersen Dybdahl i Stagstrup. Hans kone var død allerede i 1814. Han bor på dette tidspunkt hos naboen, Jens Simonsen, der som nævnt ovenfor havde overtaget hele matrikel nr. 4 i 1817. Der blev afholdt registreringsforretning efter "afdøde Laurs Pedersen Dybdahl" 1. november 1822. Han efterlod sig 4 umyndige børn. Af skifteprotokollen fremgår, at boet var insolvent, og Jens Simonsen lovede at få den afdøde begravet "anstændigt, dog saae tarveligt som mueligt, idet Erstatning derfor af Boet ei fandtes".

1829

Jens Simonsen, der var en velhavende mand, havde efterhånden købt en hel del jord i Stagstrup. Den 10. januar 1829 solgte han så al sin jord - ca. 17 tdr. hartkorn - til deling mellem sin søn Poul Jensen og sin svigersøn (og nevø) Simon Jensen, der var søn af hans yngre bror, Jens Simonsen "Den yngre", som tidligere havde ejet matrikel nr. 13a. nordøst for kirken. Jens Simonsen "Den ældre" var da 69 år gammel. Hans egen gård lå oprindelig på matrikel nr. 5c umiddelbar nord for matrikel nr. 4a.

Poul Jensen overtog foruden matrikel nr. 4a også den oprindelige matrikel nr. 5b, som lå syd for matrikel nr. 4a - og som han senere udstykkede i 3 lige store dele, matrikel nr. 5b, 5g og 5h med henblik på frasalg. Poul Jensen overtog endelig et lille stykke tørvemose (matrikel nr. 4b) i Engkær, som tidligere havde tilhørt Annexgården, og han ejede således et hartkorn på ialt 8,5,0,1½. Købesummen var 480 Rbd + en aftægtskontrakt, der blev delt mellem Simon Jensen og Poul Jensen. Poul Jensen skulle desuden overtage gårdenes del af gælden til "Den almindelige Enkekasse".

Den oprindelige matrikel nr. 5b, som efter udskiftningen i 1788/89 havde hørt til Søren Sørensen Sinnerups gård, havde Jens Simonsen købt i 1820 af en Jens Svendsen og derefter udstykket fra den originale matrikel nr. 5.

I Poul Jensens skøde står der under punkt c):

c) *Halvparten af den i min iboende og Dags Dato min Svigersøn Simon Jensen tilskjødede Gaard, værende Indendørs Besætning af levende og dødt, intet i nogen Måde undtaget, da den anden Halvpart er tilligemed min nævnte Gaard overdraget Simon Jensen, der tillige er tilskjødet al min Indendørs Boehave som maate henhøre til et velbesat Boe, saa at det mere Lin skal tilhøre overleveres min Søn Poul Jensen.*

Af ovenstående kan man bl.a. slutte, at der formodentlig ikke var besætning på gården på dette tidspunkt.

Poul Jensen, der var født i maj 1796, var gift med Maren Poulsdatter, født i Herring i november 1804.

I forbindelse med 1844-matriklen blev hartkornet for matrikel nr. 4a nedsat til 4,1,1,1 1/4.

Af sogneprotokollen hørende til 1844-matriklen fremgår det, at matrikel nr. 5c lige nord for matrikel nr. 4a på dette tidspunkt var ejet af en Anders Nielsen, da Simon Jensen tidligere havde flyttet sin gård ud i den sydlige ende af matrikel nr. 5a.

I 1855 solgte Poul Jensen matrikel nr. 5h til en Hans Mikkelsen og i 1856 matrikel nr. 5g til en Peder Berthelsen. Den sidste handel blev dog først endelig afsluttet efter hans død, og det var derfor hans efterfølger, Chr. Christensen Søndergaard, der kom til at stå som sælger.

1856

Poul Jensen dør 16. april 1856 (af apopleksi), og Maren Poulsdatter gifter sig så igen den 31. december 1856 i Stagstrup kirke med ungkarl Christian Christensen af Hassing, der hermed overtager gården på matrikel nr. 4.

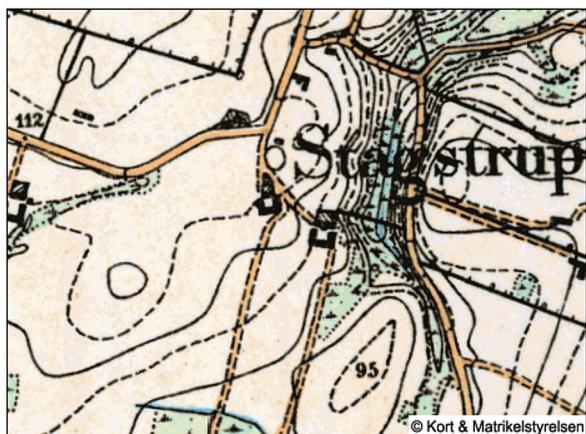
Chr. Christensen (Søndergaard) er født i september 1815 i Hassing sogn.

Jeg har undersøgt Chr. Christensen Søndergaards baggrund lidt nærmere, og da der tilsyneladende ikke er nogen gårde ved navn "Søndergaard" i hans fortid, regner jeg med, at gården faktisk hed "Søndergaard" tidligere. Indtil ca. 1830, da Simon Jensen flyttede sin gård fra matrikel nr. 5c og byggede en ny gård på matrikel nr. 5a (som Hyldgaard familien senere overtog), var gården på matrikel nr. 4a jo faktisk den sydligste gård i Stagstrup by.

18. juni 1863 købte Chr. Christensen Søndergaard matrikel nr. 8c, hvor hovedparten lå nord for gården. Der også lå et lille stykke vest for vejen gennem Stagstrup, og dette stykke solgte han igen i 1872 som matrikel nr. 8g. Den 18. juni 1868 købte han endelig matrikel nr. 8d vest for vejen gennem Stagstrup. I 1872 solgte han også matrikel nr. 4b (det ovenfor omtalte stykke tørvejord i Engkær på 1 Fdkr 1/4 Alb.).

Så vidt jeg ved, så var det Chr. Christensen Søndergaard, der omkring 1870 byggede en østlig og en vestlig længe til gården.

På et kort over Stagstrup by, der er opmålt i 1881, kan man da også se, at nu er gården blevet 4-længet (og svarer formodentlig til billedet fra 1910-11 vist længere nede).

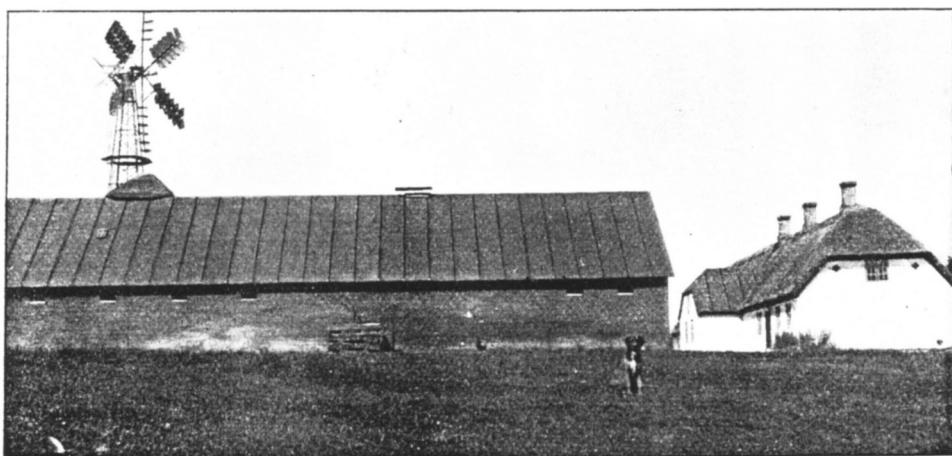

Maren Poulsdatter døde 27. maj 1880 (Apopleksi, kramper), og Chr. Christensen Søndergaard giftede sig herefter med Karen Jensen Uhrbrand den 19. august 1881 i Snedsted kirke. Karen Jensen Uhrbrand var født i marts 1854 i Villerslev. Bemærk iøvrigt, at der tilsyneladende ikke er nogen familiemæssig forbindelse mellem Uhrbrand familien i Villerslev og den Uhrbrand familie, der boede i Stagstrup (Gjerup) i 1700-tallet. Hun havde en bror, Peter Jensen Uhrbrand, der boede i Herring.

1908

Chr. Christensen Søndergaard og Karen Jensen Uhrbrand fik ingen børn. Chr. Christensen Søndergaard døde 27. februar 1908, og Karen Jensen Uhrbrand giftede sig så igen 24. november 1908 med min farfar, Martin Hammer (født i juni 1882 på "Kirkegaard" i Skyum sogn), der samtidig overtog gården.

I La Cours "Danske Gaarde", 2. udgave - bind 2, ses det først kendte fotografi af gården fra ca. 1910:

M. J. Hammers Gaard

Matr.-Nr. 4a m. fl. af Stagstrup. Hartkorn 4 Tdr. 3 Skpr. 4 Fdkr. 1 Alb. Ejendomsskyld 43,000 Kr. Brandassurance for Hovedb. 8,200 Kr., for Avlsb. 11,200 Kr. Gaardens samlede Areal 64 Tdr. Ld., deraf Ager 61, Mose 2, Have og Gaardsplads 1. Agermarken drives i en 8 Marksdrift: Havre, Roer, Byg, ½ Havre ½ Blandsæd, Havre og 4aars Græs. Jordens Bonitet er Lermuld paa Lerunderlag. Besætningen bestaar af 6 Malkekører foruden 30 Stkr. Ungkvæg og Kalve, 2 Tyre, 4 Heste, 2 Plage og Føl samt 4 Faar. Sidste Aar solgtes c. 25 Fedesvin. Kvægbesætningen, der er af blandet Race, vedligeholdes hovedsagelig ved Indkøb.

Den nuværende Ejer har overtaget Ejendommen ved Giftermaal med Enken efter Christian Søndergaard, der selv havde erhvervet den ved at ægte sin Formand, Poul Jensens Enke.

Gaarden ligger tæt SØ. for Stagstrup Kirke, højt og smukt med vid Udsigt over det omliggende Thyland. Bygningerne er alle af Grundmur. Hovedb., der ligger mod N., er opført i 1912; det er en meget smuk, nu skifertækket Bygning. Avlsb. er tækkede med Tagpap og Straa; de agtes i 1913 fuldstændig ombyggede og moderniserede. Paa Laden er opstillet Klapsejlmotor. Størstedelen af Jorderne ligger samlede omkring Gaarden; dog er c. 8 Tdr. Ld. fraliggende i kort Afstand mod N.

Man kan på billedet lige se rygningen af stråtaget på den tidlige parallelgårds fritliggende længe.

Som nævnt ovenfor fik min farfar ombygget det meste af gården i årene 1912-13. Der blev bl.a. opført et helt nyt stuehus og en stor lade, hvor man den dag i dag stadig kan se en hel del af den originale højrems-konstruktion. Det var den kendte bygmester Kr. Jensen fra Hassing, der foretog ombygningen. Man kan stadig se hans karakteristiske byggestil en hel del steder i Thy.

Der var dengang kreaturer i den østlige længe, og i den vestlige længe var der svin. I nordenden af den vestlige længe var der indrettet et lille værksted og karlekamre.

I begyndelsen af 1900-tallet hørte det meste af jorden nord for gården hen til vejen "Kågkil" - bortset fra matrikel nr. 8c - til gården "Nørgård" (ny matrikel nr. 6a). Her havde der før udflytningen af Stagstrup by ligget 2 gårde og et par huse.

I 1919 lavede min farfar så et mageskifte med den daværende ejer af "Nørgaard", så min farfar i bytte for matrikel nr. 8d (hvor den ny Stagstrup præstegård blev bygget i 1921) overtog matrikel nr. 52a (hvor tidlige bygningerne hørende til matrikel nr. 17 havde ligget) og de dele af matrikel nr. 5c (5s og 5t) og nr. 51 (51b), der lå lige nord for gården. Han havde hermed fået samlet al jorden ved gården - men i bytte for noget af det jord, der ved udskiftningen af Stagstrup i 1789 regnedes for noget af det bedste jord i byen, havde han nu fået et bakket terræn, hvor man under dyrkning af jorden stadig stødte på rester af de gårde og huse, der tidligere havde ligget der - og hvor en mængde kildevæld i siden af skråningen ned til åen gjorde det umuligt at udnytte jorden neden for bakken til andet end fåre-græsning.

Så vidt jeg har kunnet konstatere, så hed gården tidligere "Søndergaard" - se ovenfor. Efter at have overtaget al jorden nord for gården fik min farfar den 3. oktober 1919 tinglyst, at ejendommen "*fremtidig tillægges Navnet: Aagaard*".

I de følgende år brugte min farfar derefter meget tid på at dræne bakken med de mange kildevæld nord for gården, og også selve åen blev gemt væk i store drænrør, så jorden kunne bruges til dyrkning af afgrøder. Åen fik sit vand fra alle de højerelevende områder i den sydlige del af Stagstrup og fortsatte via Nørkær å helt ned til "Fævig" ved Vilsund.

Karen Jensen Uhrbrand døde 20. november 1914, og min farfar giftede sig så 1. december 1916 med min farmor, Jenny Marie Houmark, der var født i april 1895 på "Hovgaarden" i Vibberstoft, Villerslev sogn.

Jenny og Martin Hammer fik 2 børn, en datter Sigrid og min far Christian.

På billedet ovenfor, der er taget ca. 1921, ses Jenny, Sigrid og Martin Hammer i haven ved "Ågård". Bemærk pæretræet, der står midt på græsplænen. Det havde allerede på dette tidspunkt en anseelig størrelse, og træet stod der stadig i min barndom i 1950-erne, hvor jeg og mine brødre bl.a. brugte det som gyngestativ og til at klatre rundt i.

I 1921 købte min farfar endelig et stykke jord på 5,4 hektar (matrikel nr. 5q - tidligere en del af matrikel nr. 5a), der lige siden udskiftningen af Stagstrup by havde ligget som en "lomme" ind i vestensiden af matrikel nr. 4a, så han nu også ejede al jorden syd for gården indtil matrikel nr. 5b.

Den grøft, der indtil da havde dannet det nordlige skel mellem matrikel nr. 4a og 5q – og som gav den største vandtilførsel til åen, blev nu også lagt i store drænrør.

På den markvej, der nu dannede skellet hele vejen mellem min farfars jorder og matrikel nr. 5a, 5f og 6a, var der i øvrigt i 1886 blevet tinglyst en servitut om, at der var tale om en skole- og kirkevej med offentlig adgang.

I 1924 blev der nord for gården udstykket et jordstykke på 1/3 hektar, hvor den "nye" Stagstrup skole - matriklerne nr. 55f og 8k (hvor jeg selv gik i skole indtil 1958) - blev opført.

Min farfar var meget interesseret i ny teknik, og han var en af de første på egnen, der ca. 1920 fik indlagt elektricitet (vekselstrøm) fra Thy Højspændingsværk, der var oprettet i 1915. På et billede af gården fra 1924 kan man se, at gårdmøllen nu er fjernet.

Han var også en af de første på egnen, der fik malkemaskine (ca. 1925). I kriseårene i begyndelsen af 1930-erne oprettede han desuden en sølvrævefarm, som kom til at bidrage væsentligt til indtægterne.

Nord for gården havde der tidligere ligget et lille hus, matrikel nr. 80. Efter at en eventuel ejer var blevet behørigt efterlyst i Statstidende, fik min farfar 11. maj 1937 rettens ord for, at han kunne overtage matrikel nr. 80.

Min farfar døde pludselig den 18. januar 1942, og min farmor drev herefter gården videre med min far som bestyrer.

I 1945/46 blev det store dræn-system iøvrigt renoveret med assistance fra "Det Danske Hedeselskab".

1946

Den 18. april 1946 giftede min far sig med min mor, Ella Elisabet ("Lis") Vestergård, der stammede fra "Visby Vestergaard", og som han havde mødt under krigen. De købte derefter gården af min farmor for 120.000 kr., hvorefter min farmor købte et hus i Thisted.

Mine forældre fik efterhånden 3 drenge, hvor jeg er den ældste, født i 1947.

Efter at min far havde overtaget "Ågård" i 1946, begyndte han ret hurtigt at ombygge gården. Han byggede bl.a. en moderne kostald i den østlige ende af laden, og der blev lagt betondæk over den vestlige længe, så loftet kunne bruges til bl.a. fjerkræ.

Senere blev der bygget et stort maskinhus i forlængelse af laden mod vest, og den vestlige længe blev udvidet (mod vest) med et stort hønsehus.

"Ågård" ca. 1960 efter min fars første større ombygninger

Mine forældre fortsatte med selv at drive "Ågård" i mange år som det, som min far betegnede som "et rigtigt landbrug", nemlig med kreaturer, svin og fjerkræ - og naturligvis planteavl. De

har dog aldrig haft får (som ellers var almindeligt i Stagstrup tidligere), og hestene blev allerede i begyndelsen af 1950-erne erstattet af traktorer.

1963

I 1963 købte de ca. 15 hektar engjord ved Vigsø bugt. Denne jord blev i de første mange år benyttet til græsning for ungkreaturer.

Jeg kan iøvrigt stadig huske alt det besvær, der var om efteråret, når disse ungkreaturer skulle indfanges og anbringes på en lastbil, så de kunne komme tilbage til Stagstrup. Jeg har også en hel del gange været med på eftersøgning i det store område mellem Vigsø og Hjardemål, når en eller flere af disse ungkreaturer var kommet uden for indhegningen.

De havde nu plads til ialt ca. 130 kreaturer, og i den forbindelse blev den østlige længe udvidet, og staldene blev moderniseret bl.a. med automatisk udmugningsanlæg. Der blev desuden bygget en stor gylletank øst for gården.

1972

I 1972 købte mine forældre ca. 15 hektar jord (matrikel nr. 19a) af en nabo, der desværre var blevet alvorlig syg.

I 1982 blev kreaturerne solgt, og alle staldene blev indrettet til griseavl, bl.a. med automatisk fodringsanlæg. Jorden i Vigsø blev herefter brugt til dyrkning af korn. Denne jord blev senere solgt til firmaet "Kroghs Stensiloer", da der havde vist sig at være et større lag ral/grus under jorden. I forbindelse med den handel beholdt mine forældre brugsretten til ikke alene denne parcel, men de fik også brugsretten til en tilsvarende parcel ved siden af, lige indtil ralgravningen, der var startet helt ude ved klitrækkerne, nåede til disse parceller (i midten af 1980-erne). De havde i denne periode ialt rådighed over ca. 77 hektar.

Mine forældre fortsatte med svineavl indtil 1991, hvorefter de drev "Aagaard" udelukkende med planteavl, specielt maltbyg, brødhvede og raps, hvilket de klarede alene uden medhjælpere.

1996

Der var beklageligt ingen af os drenge, der havde lyst til at overtage gården, og mine forældre satte derfor "Ågård" til salg i 1996. Min mor var da 71 år og min far 74 år gammel.

Med de nuværende betingelser for landbruget kunne man med en gård af Ågård's størrelse have frygtet, at jorden nu var blevet solgt fra til en større gård, der ikke ville bruge bygningerne til noget som helst, men heldigvis blev gården i august 1996 overtaget af et ungt par, Marianne og Jesper Houe, der havde mod på at drive gården videre som et samlet hele. Mine forældre flyttede derefter til Gudnæs.

Med de nye ejere af "Ågård" er der igen kommet dyr på gården, idet de nye ejere har indrettet gården udelukkende til svineavl (med opførsel af ca. 11.500 svin om året) - og i den forbindelse bl.a. opført nye bygninger øst og sydøst for den oprindelige gård (ved den gamle jernalder-boplads, se ovenfor). De har desuden forpagtet ca. 80 hektar jord rundt omkring i Stagstrup.

"Ågård" 2007

Endelig har gården igen fået vindmølle, idet der i 2002 blev opført en større vindmølle (900 kW) ca. 500 m. syd for gården.

Kilder

- J.P. Trap: "Konigeriget Danmark - 4. Udgave" - G.E.C. Gad 1924
Axel Steensberg: "Gamle Danske Bøndergaarde" - P. Haaske & Søns Forlag 1943
Landbrugskandidat Jespersen: "Danske Gaarde i tekst og Billeder", bind 2 - 1924
J.C.B. la Cour: "Danske Gaarde", III samling, 2. bind - 1915
G.F. Lassen: "Bidrag til Børsens Historie de første halvhundrede aar" - Thieles Bogtrykkeri 1858
C. Brunsgaard - Henry E. Pedersen: "Landet mod Nordvest" - Forlaget Bauta 1947
Torsten Balle: "Ekstrakt af Hundborg Herreds Tingbog 1666-88" - 1982
"Konigeriget Danmarks Love" - Gyldendal 1910
"Lovleksikon for folket" - Arnold Jacobs Forlag 1905
"Slægtsbog for efterkommere efter Jens Simonsen, gårdejer i Stagstrup, født 1831" - Anearkivet, Fredericia 1986.
"Anetavle for Niels Jensen Bak og hustru Maren Katrine Nielsdatters børn" - Skandinavisk Slægtsforskning.
"Fund og fortidsminder" - Kulturarvsstyrelsen 2008 + Thisted Museum
"www.arkivalieronline.dk" - Diverse folketællinger og kirkebøger
Udskrift af 1664 matriklen - Landsarkivet for Nørrejylland, Viborg
Udskrift af 1688 matriklen - Rigsarkivet
Udskrift af 1688 matriklen, opdateret 1710 - Sydthy lokalarkiv, Hurup
Hartkornsspecifikation for Vestervig amt, Hassing Herred 1788 - Sydthy lokalarkiv, Hurup
Udskrift af udskiftningsprotokollen for Stagstrup by 1788/1789 - Landsarkivet for Nørrejylland, Viborg
Matrikelkort og udskrifter af 1844 matriklen - Kort & Matrikelstyrelsen, Miljøministeriet
Hassing-Refs Herreds skøde- og panteprotokoller 1792-1832 - Landsarkivet for Nørrejylland, Viborg
Hassing-Refs Herreds Skifteprotokol 1794-1825 - Landsarkivet for Nørrejylland, Viborg
Rentekammeret - Skødebøger 1661-1669 - Rigsarkivet
Rentekammeret - Skødebøger 1670-1676 - Rigsarkivet
Ølands godsarkiver (G89) ca. 1795-1803 - Landsarkivet for Nørrejylland, Viborg

En rettelse

I min artikel i historisk årbog i 2006 nævnte jeg, at jeg ikke vidste, hvor navnet "Kappelgaard" (matrikel nr. 18) stammede fra. Jeg har senere fundet ud af, at den "Kappel" familie, der ejede

gården op til 2. verdenskrig, faktisk stammede fra "Kappelgaard" i Hillerslev, og det er således dem, der har navngivet gården.

I denne artikel henvises også et par gange fejlagtigt til 1834-matriklen. Der er naturligvis tale om 1844-matriklen, hvis matrikuleringsystem bruges den dag i dag - og hvor hartkornsværdierne var skatteberegningsgrundlag helt til 1925.